

# Emma Svans stuga

## Renovering av tak 2014



Emma Svans stuga - renovering av tak 2014  
Oltorp 1:26, Kvånums sn  
Vara kn, Västergötland  
Antikvarisk slutbesiktningsrapport  
Thomas Carlquist  
Byggnadshistorisk rapport 2014:22



**Västergötlands**  
museum

Renovering av tak på  
**Emma Svans stuga,**  
Oltorp 1:26,  
Kvänums socken i Vara kommun, Västergötland.

Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

Renoveringsarbeten har utförts på rubricerade byggnad under antikvarisk medverkan av Västergötlands museum genom undertecknad. Med anledning av att arbetena avslutats har antikvarisk slutbesiktning utförts den 6 aug. 2014. Närvarande vid besiktningen var även för föreningen Karin Mann och Lennart Samuelsson.

#### Bakgrund

Oltorps hembygdsgård ligger i anslutning till Oltorps friluftsområde någon km SV om tätorten. På hembygdsgården står en faluröd knuttimrad s.k. dagsverksstuga från Härlingstorp i Edsvära, byggd mitten av 1800-talet eller något tidigare och flyttad till den här platsen 1935. Den mindre s.k. Emma Svans stuga flyttades sedan under 1960-talet till hembygdsgården i Kvänum från Norra Vånga socken, där den varit bebodd av Emma Svan till 1940-talet. Utöver dessa finns en fungerande gårdssmedja från slutet av 1800-talet. Emma Svans stuga uppges härstamma från slutet av 1700-talet. Planen är en för Skaraborg mycket vanlig och typisk enkelstuga med långkök och sidokammare. Omkring 1970 lades det nuvarande taket, torv på vass, som i sin tur ligger på ett tak av korrugerad eternit. Som innertak i ryggåsstugan fungerar en panel på lock.

#### Kulturhistorisk status

Stugan är inte tidigare uppmärksammat i Skaraborgs läns museums/Västergötlands museums byggnadsinventering av Vara kommun på 1970-talet.

#### Skadebild - föreslagna åtgärder

Vasstaket, som uppgavs vara drygt 40 år gammalt var i behov av omläggning, då läckage hade upptäckts. Baksidan mot skogen var i det närmaste helt beväx- en med mossa. Ett helt nytt vasstak föreslogs. Underliggande eternittak fö- reslogs också bibehållas, och den nya vassen skruvas i ett läktsystem, bindreglar. Vid nyläggningen av torven bör nuvarande täckning upprepas, dvs att torven täcker endast den ungefärliga övre hälften av taket. Det är emellertid osäkert om detta är den ursprungliga eller en gammal metod för vass/torvtak i trakten.

Vid nyläggningen skall också observeras att vindskivorna *ej* skall ha vattbräder som nu, samt att torven bör vara tillräckligt tjock för att kunna magasinera tillräckligt med fukt för att inte torka ut. Detta kan göras genom att det undre torvskiktet kan läggas som en upp-och-nervänd gräsmatta, medan det övre skiktet skall vara en riktig hårdvallstorv. Mullstockar och annat virke får inte vara tryckimpregnerat. Eventuellt kan nuvarande skorstensbeslag återanvändas, annars kan ett nytt av blyplåt tillverkas.

### Syfte

Att reparera taktäckningen och därigenom trygga takets och i förlängningen byggnadens fortbestånd.

### Aktuella åtgärder

Åtgärda skador och brister enligt ovan, dvs byte av vass och torv, samt byte av mullstockar.

### Arbetsbeskrivning

Ingen annan än diskussioner mellan museet, föreningen och entreprenören.

### Utförda åtgärder

- Det gamla vasslagret och torvtäckningen revs i sin helhet. De underliggande takmaterialen, där det översta är korrugerad eternit, var i gott skick och har inte rörts.
- Vindskivornas övre bräder liksom vattbräderna och mullstockarna revs.
- Nya bindreglar, eller läkt (bärläkt, som en tegelläkt) har monterats ovanpå eterniten för bindning av den nya vassen.
- Ny vassäckning av båda takfallen. Som täckespröt användes rakvuxen rönn eftersom hassel inte finns att tillgå i trakten. Rönnspröten visade sig fungera lika bra, och dess beständighet bedömdes motsvara den mera vanliga hasseln.
- Vassen bands mot läkten, som här fungerade som rafter.
- Över nock lades, ovanpå vassen men under torven, ett lager tunn takpapp som extra skydd mot läckage.
- Plåtbeslagen kring skorstenen justerade.
- Nya övre bräder till vindskivorna monterades och ströks med trätjära. Vattbräderna uteslöts.
- Torv från en ”riktig” hårdvallsäng (således ej färdigodlad gräsmatta) lades i två lager över nock. Torven hämtades av föreningens medlemmar från en närbelägen träda och fick ligga och torka någon vecka innan den lades upp på taket. Torvlagret blev något mindre än det tidigare, som hade nått ner till ca hälften av takfallen. Det nya påminner mera om en ordinär ryggning, men är också ett traditionellt sätt för taktäckning.
- Nya mullstockar, sammanhållna över nock med ståltråd som tidigare.

### Övrigt - åtgärder genom föreningens försorg

- Växtligheten bakom huset har avverkats så att träd inte står för nära huset.
- Fönstren har börjat målas med linoljefärg.

## Administrativa uppgifter

### Kostnader

Arbetet var kostnadsberäknat till 167.500 kr.

### Byggnadsvårdsbidrag

Bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse: 80.000 kr. Beslut om bidrag från länsstyrelsen Västra Götalands län 2014-06-17.

### Antikvarisk medverkan

Thomas Carlquist, Västergötlands museum, Skara.

### Beställare

Kvänums hembygdsförening, c/o Susanne Lindberg, Gategården 2, 535 91 Kvänum.

### Arkitekt/Projektör

-

### Entreprenör

Bengt Rune Ericsson, Skalkarrike Skattegården 1, 541 96 Våring,  
tillsammans med  
Jörgen Gustafsson, Byggeriet i Lyrestad AB, Byvägen 3, 548 73 Lyrestad.

### Arbetsledare

Bengt Rune Ericsson

### Byggmöten

har inte hållits.

### Besiktningar

Inledande besiktning och diskussion med anledning av att museet kontaktades av föreningen under våren 2013. Besiktning inför påbörjad renovering samt besiktningar på arbetsplatsen ett par gånger under arbetstiden. Antikvarisk slutbesiktning den 6 aug. 2014.

### Tidsperiod

Arbetena utfördes under juni och juli 2014.

### Fotodokumentation

Digital fotografi. Bilderna förvaras på Västergötlands museum, Skara.

### Handlingar

Handlingar i ärendet sökes i Västergötlands museums arkiv under Kvänums sn, diariern VGR 70-2014 resp. VGM 64-2014, samt hos Länsstyrelsen Västra Götalands län under diariern 434-34762-2013. Västergötlands museums projektnr var P11757.

### Besiktningens utlåtande

Vid slutbesiktningen den 6 aug. 2014 konstaterades att arbetena enligt ovan var avslutade. Efter vad läns museet erfar har arbetena utförts väl och i förekommande fall enligt museets rekommendationer. Utförda arbeten godkändes från antikvarisk synpunkt den 7 augusti 2014.

VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM

Skara i november 2014

Thomas Carlquist  
1:e antikvarie

## Fotografier

Omslagsbild: Jörgen Gustafsson och Bengt Rune Eriksson arbetar med vassen med assistans av Bengt Johansson på hembygdsföreningen.  
Foto: Thomas Carlquist juli 2014.

Foto: Thomas Carlquist



*Emma Svans stuga före renoveringen av taket. Foto maj 2013.*



*Emma Svans stuga, interiör av själva stugan. Maj 2013.*

Foto: Thomas Carlquist



*Emma Svans stuga, takfallet mot skogen var kraftigt mossbelupet. Båda mullstockarna var rötskadade. Maj 2013.*



*Vasstäckningen var mycket sliten, mullstockar rötskadade och vindskivor i behov av byte. Infällt: Vassen har legat på en korrugerad Eternit. Maj 2013.*



Foto: Thomas Carlquist



*När den gamla vassen och torven tagits ned uppdagades att eternitskivorna var i utmärkt skick. Juli 2014.*



*Medlemmar i hembygdssföreningen deltog hela tiden i arbetet. Lennart Samuelsson langar en nek vass upp till vassläggarna. Juli 2014.*

Foto: Thomas Carlquist



*När bindreglarna monterats läggs nekarna upp på taket och vassen sprids ut till lagom tjocklek. Juli 2014.*



*Bengt Rune Ericsson använder en särskild rund nål för att binda vassen mot reglarna. Som täckespröt användes här rakvuxen rönn, Juli 2014.*



*Jörgen Gustafsson använder täckevrakan för att slå till ändarna så att vassen ligger jämnt. Juli 2014.*

Foto: Thomas Carlquist



*Bengt Rune drar åt ståltråden så att vassen ligger säkert. Juli 2014.*



*Takfallet mot gårdsplanen - bindreglarna monterade inför läggning av vassen på andra takfallet. Juli 2014.*

Foto: Karin Mann



*Med hjälp av traktorns frontlastare fick man upp torven på taket. Notera takpappen som lades övernock, under torven. Juli 2014.*

Foto: Thomas Carlquist



*Emma Svans stuga efter renovering av taket. Delvis nya vindskivor, utan vattbrädor, som det ska vara. Aug. 2014.*



*På baksidan, mot skogen, avverkades den närgångna växtligheten, vilket är bra för ventilationen kring huset. Aug. 2014.*

Foto: Thomas Carlquist



*Lennart Samuelsson och Karin Mann, ordförande i hembygdsföreningen, efter avslutat arbete. Aug. 2014.*

## Rapporter 2013-2014 i ämnet bebyggelse från Västergötlands museum

- 2013:1 Åkleby bro vid Sörbylunds kraftstation. Frösve socken, Skövde kommun, Västergötland. Renovering/ombyggnad 1996. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:2 Projekt Uppdatering Bebyggelseregistret – Kyrkor. Bebyggelsehistorisk rapport.
- 2013:3 Gudhammar. Gudhammar 2:11, Hova socken, Gullspångs kommun, Västergötland. Renovering av spannmålsmagasin 2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:4 Råda kyrka. Råda socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Omläggning av spåntak 2010. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:5 Södra Fågelås kyrka. Södra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Spånomläggning 2011. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:6 Håle-Tängs kyrka. Håle socken, Grästorps kommun, Västergötland. Renovering 2009-2012. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:7 Förslag till bevarandeplan för Källby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:8 Förslag till bevarandeplan för Skeby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:9 Förslag till bevarandeplan för Broby kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:10 Förslag till bevarandeplan för Hangelösa kyrkogård. Götene kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:11 Förslag till bevarandeplan för Ullervads kyrkogård. Mariestads kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:12 Stora Flyhov. Flyhov 1:1, Husaby socken, Götene kommun, Västergötland. Restaurering av vävtapeter 1995-1996. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:13 Vinköls kyrka. Vinköls socken, Skara kommun, Västergötland. Ut- och invändig renovering 2011-2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:14 Skålltorp. Skålltorp 2:4, Skärvs socken, Skara kommun, Västergötland. Renovering av skiftesverkslada 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:15 Vård- och underhållsplan för Västergötlands museums byggnader. Fornbyn, Kråks, Heljesgården, Johannas stuga och Ölanda kapell. Skara, Bolums och Istrums socknar, Skara och Falköpings kommuner, Västergötland. Byggnadshistorisk rapport.
- 2013:16 Skallmeja kyrka. Skallmeja socken, Skara kommun, Västergötland. Omläggning av kyrkogårdsmur 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:17 Garage, Mössebergsparken. Mösseberg 49:50, Falköpings socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av tak och stomme. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:18 Villorna Eira, Svea, Götha och Societetshuset i Hjo. Del av Hjo Norr 3:59, Hjo socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering och målning 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:19 Klockarbolet. Odensåkers Klockarbol 1:9, Odensåkers socken, Mariestads kommun, Västergötland. Invändig renovering av manbyggnad 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:20 Vara tingshus. Vara kommun, Vara socken, Västergötland. Fasadenovering 2012. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2013:21 Anestad Västergården. Anestad 2:19, Främmostads socken, Essunga kommun, Västergötland. Fogning m.m. av ladugård. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:22 "Stenboa" vid Faledreven. Prästgården 36:1, Segerstads socken, Falköpings kommun, Västergötland. Renovering av fasader 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2013:23 Skånings-Åsaka kyrka. Skånings-Åsaka socken, Skara kommun, Västergötland. Fasadrenovering 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:1 Gluggetorpet. Råda Ågården 3:4, Råda socken, Lidköpings kommun, Västergötland. Omläggning av del av vasstak 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.

- 2014:2 Kv. Anden 6. Anden 6, Baggstedtska gården, Hjo stad och kommun, Västergötland. Renovering av veranda och balkong 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:3 Kv. Kopparslagaren 10. Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering och målning av fasader 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:4 Kihlbergsgården. Kv. Långan 8, Hjo socken och kommun, Västergötland. Renovering av tak på gårdshus 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:5 Hällestads kyrka. Hällestads socken, Falköpings kommun, Västergötland. In- och utvändig målning 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2014:6 Tidaholms kyrka. Agnetorps socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Puts och plåt- arbeten på tornet 2013. Bebyggelseantikvarisk rapport.
- 2014:7 Västerplana mejeri. Västerplana 3:8, Västerplana socken, Götene kommun, Västergötland. Renoveringsarbeten 2002-2012. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:8 Bosgården. Gerum 14:2, Östra Gerums socken, Tidaholms kommun, Västergötland. Omläggning av vasstak på norra ladugården 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:9 Almnäs, smedjan. Almnäs 1:1, Norra Fågelås socken, Hjo kommun, Västergötland. Renovering av stomme m.m. 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:10 Kungsvillan i Karlsborg. Vanäs 1:5, Karlsborgs socken, Karlsborgs kommun, Västergötland. Reparationsarbeten 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:11 Djäknestallet. Kv. Iris 1-5, Skara stad och kommun, Västergötland. Renovering av tak och stomme 2013-2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:12 Bryggeriet Nordstjernan. Kv. Saga 1, Skövde stad och kommun, Västergötland. Renovering av skorstenar 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:13 Piperska lasarettet. Brunnsborg 6:1, Ova socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av skiffertak 2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:14 Hyringa fornstuga. Prästtorp 1:13, Hyringa socken, Grästorps kommun, Västergötland. Renovering av tak 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:15 Djäkneskolan i Skara. Kv. Saturnus 1, Skara kommun, Västergötland. Byggnadshistorisk studie.
- 2014:16 Villa nr 27, Mössebergsparken. Mössebergsparken 49:50, Falköpings kommun, Väster- götland. Ommålning m.m. 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:17 Befälsgatan, Karlsborgs fästning. Karlsborgs socken och kommun, Västergötland. Ny sten- läggning 1998. Antikvarisk rapport.
- 2014:18 Byggnad 202, Karlsborgs fästning. Karlsborgs socken och kommun, Västergötland. Fasad- renovering 2005-2006. Antikvarisk rapport.
- 2014:19 Fortifikationsgatan, Karlsborgs fästning. Karlsborgs socken och kommun, Västergötland. Ny stenläggning 2005-2006. Antikvarisk rapport.
- 2014:20 Slutvärnet, Karlsborgs fästning. Karlsborgs socken och kommun, Västergötland. Installation av hiss till kyrkan 2001 samt brandavskiljande glasparti vid kyrkan 2001. Antikvarisk rapport.
- 2014:21 Lilla Bjurum. Bjurum 8:2, Vättlösa socken, Götene kommun, Västergötland. Renovering av två vindskammare 2012-2013. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.
- 2014:22 Emma Svans stuga. Oltorp 1:26, Kvänums socken, Vara kommun, Västergötland. Renovering av tak 2014. Antikvarisk slutbesiktningsrapport.